

Olimpio Arca, unha vida para o ensino

Ana Esmeralda e Olimpio P.
Arca Camba

Resumo. Falar de Olimpio Arca (Portodegómez, 1928-A Estrada, 2014) é falar de ensino, vocación á que dedicou a meirande parte dunha vida que tivo tamén incursións profesionais nos mundos do ferrocarril e da banca, nunha traxectoria cunha ampla produción escrita trala súa xubilación como docente. A súa obra, de carácter fundamentalmente didáctico e divulgativo, vai do teatro infantil á recuperación de persoeiros esquecidos de Cuntis e A Estrada. Entre todos os recibidos, o seu maior recoñecemento foi sempre a gratitude dos seus alumnos.

Abstract. Talking about Olimpio Arca (Porto de Gómez, 1928 - A Estrada, 2014) means talking about teaching, a vocation to which he devoted much of his life and also had forays into the worlds of railways and banking, with a huge written production after his retirement as a teacher. His work, mainly of educational and informative nature, ranges from children's theatre to the recovery of forgotten figures in Cuntis and A Estrada. His greatest recognition, among all those he received, was always the gratitude of his students

Infancia e xuventude

Olimpio C. Arca Caldas nace o 22 de febreiro de 1928 no lugar de Portodegómez, da vila de Cuntis. É o único fillo, póstumo, do matrimonio formado por Carmen Caldas Folgar, costureira, e Olimpio Arca Ferreiro, de profesión bombeiro, falecido ós 27 anos de idade o 1 de decembro de 1927, nun accidente laboral no parque de bombeiros da Coruña, como recolle o diario "El Orzán" do día seguinte.

O neno medra rodeado do profundo afecto das persoas que viven na casa familiar: a súa nai, os avós maternos, Ramón e Ramona, e as súas tías Obdulia e María. Da familia Caldas Folgar forman parte tamén Manuel (empregado en Noia), Evaristo (que rexenta un ultramarinos en Santiago), e Manuela (Lelita para a familia), residente en Bos Aires onde emigrarán posteriormente Manuel e Evaristo.

A figura do avó, home de cultura aceptable, que procura ler o xornal a diario, escribe documentos de compra-venda, e foi canteiro na súa xuventude, permanece ancorada por sempre na memoria

Os seus pais, Olimpio e Carmen.

do rapaz. Del aprenderá, nas noites de inverno especialmente, a ler, a escribir, a sumar e restar e a táboa de multiplicar ata o cinco, así como ditos e refráns e o catecismo do Padre Astete.

Destes primeiros anos Olimpio garda un recordo nítido da estrutura da casa familiar e recorda con agarimo as viaxes a Santiago cando a súa nai vai arranxar a roupa da tía Carmen, a muller de Evaristo, e o leva consigo. Na rúa Bautizados, onde eles viven, o neno descobre cousas extraordinarias, como o aparato de radio –sería posible que naquel caixón coubese un home?– e a cisterna.

No ano 1934 Olimpio empeza á escola, nunha gra-

duada ben provista de material pedagóxico, espazosas aulas e amplo terreo de recreo, levantada polos emigrantes do concello de Cuntis en Bos Aires. Está dirixida polo egrexio mestre don Aurelio Rey García, referente para toda unha xeración e modelo de docentes. Consta de tres seccións e acolle os nenos da parroquia, ata os doce ou catorce anos. Conta con encerados, regras, estucos, láminas de ciencias, mapas, aparatos de física, máquinas de vapor, electroimáns e mesmo unha máquina de cine. Nas paredes das aulas e nos corredores frases enaltecedoras da educación:

“El mayor orgullo de un padre es que sus hijos sepan leer y escribir”

“La palabra imposible no existe en el vocabulario de los hombres fuertes.

E no patio, baixo a dirección de don Aurelio, os nenos confeccionan o contorno da península Ibérica feito con pedras e as súas

rexións divididas por mirtos, cada unha ó coidado dun grupo de rapaces. Hai sendeiros para chegar á capital, Madrid, onde un surtidor reparte auga a todo o xardín.

O mestre de Olimpio este primeiro ano é don Joaquín Ferro Toubes. Grazas ó avó Ramón o neno coñece xa a fondo todo o programa. No camiño á escola acompañao a súa nai, que rexenta un taller de costura na rúa Vicente Carballo (hoxe rúa da Presiña).

Ese mesmo ano de 1934 nace na casa familiar Moncho, o fillo da tía María e do seu home, Manuel Arnoso. Ela morre poucos meses despois e o neno pasa a converterse nun irmán para Olimpio, xa que é a súa nai, Carmen, quen o coida coma a outro fillo.

No curso 1935-36 Olimpio está na segunda sección, cun mestre da Estrada que utiliza con frecuencia as variñas de distintas árbores como instrumentos de castigo. Pero a mediados de curso incorpórase outro mestre estradense, don Secundino Campos Pego, que constitúe o anverso do anterior: bo, cariñoso, non castiga, reparte chocolates entre os nenos e failles fotos de aula. Por desgraza, ó comezar a guerra é incorporado á fronte de Asturias, onde morre.

A Guerra Civil trae moitos cambios negativos na organización escolar. O director, don Aurelio Rey García, é excluído do ensino, e as actividades de carpintería, gravado, taxidermia, etc. son abandonadas. Os nenos cantan, á entrada, coa man erguida, o *Cara al Sol*. O crego, don Santiago Abuelo, vén con frecuencia falarlles do inferno, do Ceo, dos roxos, dos nacionais, do exército, do pecado. No mes de maio cómpre ofrecer flores a María. Séguense as evolucións da

Olimpio, á idade de dez anos.

contenda e celébranse con moito patriotismo as vitorias do exército nacional. E nos recreos xógase ó peón, ás canicas, ó marro, a policías e ladróns, sáltase á churra, baixo a vixilancia dos mestres. Neste curso é cando Olimpio fai a Primeira Comuñón, ós sete anos.

No ano 1939 o rapaz ten case sabido o grao medio, e as cancións do Réxime *Prietas las filas, Montañas nevadas, Yo tenía un camarada*, así como longas poesías, unha das cales, *¿Que seré yo?* permanece para sempre gravada na súa memoria. Como libros de lectura, un manuscrito de viaxes, *Países y Mares*, o diario escolar dun neno italiano, *Corazón*, de E. d'Amicis, *Lecciones de cosas*, e as fábulas de Iriarte e Samaniego. Ás agachadas alguén trae un libro de poesías de Rosalía de Castro.

Nestes anos da Guerra Civil, o Hotel Balneario de Cuntis convértese en hospital militar para atender os soldados feridos na fronte. Son tempos de requisa, e Olimpio entrega alí cada solpor unha caldeireta cos dous litros de leite que lle corresponde *doar* á súa familia.

Por outra banda, a presenza de soldados das tropas de Marrocos, coas súas estrañas vestimentas e ós que o pobo atribúe carácter homosexual, fai que os pais redobren a atención cos nenos e non os deixen andar sós polas corredoiras, xa que os *mouros* adoitan pasear polas aldeas, na procura de *yerba buena* (a herba luísa).

No verán do ano 1939 o avó Ramón, que desexa saber se o seu neto vale para estudar o Bacharelato, vai falar co mestre don Joaquín. Pero a resposta do docente non lle agrada, así que decide consultar co destituído don Aurelio. O rapaz asiste ás súas clases particulares, pola tarde, na casa da Indiana, no barrio da Ponte, e continúa pola mañá na escola pública. Este feito provoca a xenreira de don Joaquín, quen lle inflixe un castigo corporal e moral inxusto, por unha falta que non cometeu. Por decisión do avó, o neno abandona a escola pública definitivamente. Pero continua estudando con don Aurelio que se converterá, pasado o tempo, no exemplo a seguir.

Os trastornos provocados pola Guerra Civil traen en febreiro do ano 1940 unha convocatoria extraordinaria de exames de ingreso no Instituto, ós que Olimpio se presenta en Pontevedra. En xuño dese mesmo ano examínase por libre de primeiro de Bacharelato, no

Colexio de Santo Tomás de Caldas de Reis, e así sucesivamente ata quinto. No mesmo curso estudan Agustín Clemente, cuxa intelixencia e dominio do castelán lle fai superar sempre as cualificacións dos demais, Moncho Durán, Manolo Carballo, Carmiña Durán, Diego Fontán, e José María Picallo. Entre os profesores examinadores atópanse Hipólito de Saa, Ramón Legerén e Potel.

O día de Xoves Santo do ano 1941 Olimpio estrea unha bicicleta. Para mercarlla, nun tempo no que as gomas das rodas están racionadas, o seu avó ten que solicitala como medio de desprazamento dun obreiro.

Un ano despois, en febreiro de 1942, morre Ramón Caldas, aos 77 anos, deixando o seu neto sumido nunha profunda tristura. O seu pasamento provoca numerosos cambios na vida familiar: a súa nai, Carmen, vese obrigada a deixar o taller de costura de Cuntis para dedicarse ás tarefas do campo, que nunca asumira, axudada por unha muller e polo fillo, que colabora rozando o toxo, labrando as leiras, poñendo as patacas, ó tempo que continúa cos seus estudos. Os mellores recordos de Olimpio nesta época teñen por escenario o río Gallo, onde nos seráns do verán sempre queda tempo para ir pillar unhas troitas, ou para bañarse na *Ola* da Castiñeira, con todos os rapaces da aldea. Anécdotas daquela época falan de festas e romarías nas parroquias próximas, das que o mozo se arrisca a volver ás veces encollido no portavultos dun turismo, coas pernas ergueitas e loitando por non perder os zapatos.

No verán do ano 1944 a saúde de don Aurelio reséntese moito e o mestre aconsella ós seus alumnos rematar o bacharelato en Santiago ou en Pontevedra. A maioría deles escollen a cidade do Apóstolo. Aínda que no terreo económico os tempos son difíciles na casa familiar, en outubro de 1944 Olimpio instálase en Santiago, na casa do tío Manuel. Alí cursa 6º na Academia Merelles, con outros catro estudantes de Cuntis (entre eles Carme Durán) que, excelentemente preparados por don Aurelio, logran asombrar ás compañeiras polos seus coñecementos.

En 1945 estuda por oficial Sétimo no Instituto Arcebispo Xelmírez, situado na Praza de Mazarelos, e vive de pensión na Porta Faxeira, xunto con dous estudantes vascos. Pero empeza a vaguear

un pouco e ten dificultades co latín e o grego, materias nunca estudadas con anterioridade. De todos modos entre xuño e setembro supera o “exame de estado”, a famosa “Reválida”. Dubida sobre o seu porvir e, coa idea de facerse practicante, examínase de Fisioloxía, materia que supera cun Sobresaliente, para decatarse axiña da súa imposibilidade de facer fronte ó sangue. Nesta época empeza tamén a fumar, aínda que os cartos do peto son escasos. Por iso recorda con gratitude as visitas do seu tío Pepe de Chapa, que acudía os xoves como feirante a Santiago, e lle daba diñeiro para tabaco ou o convidaba a tomar os callos.

Nos inicios do novo curso decide, xunto co seu compañeiro Agustín Clemente, cursar os estudos de maxisterio por libre, e examinarse en xuño na escola Normal de Pontevedra; compran a medias os libros de pedagogía. O plan de 1914 esixe, ademais do título de Bacharel Superior, a superación de doce materias, entre as que se contan dúas músicas, dúas caligrafías, dúas relixións, tres pedagogías, didáctica, lingua e historia. Aínda que a superación da música require algunha “axuda externa”, obtén o título de Mestre de Ensinanza Primaria en xullo de 1947, tras un ano duro, compaxinando os estudos co traballo no campo.

Os inicios da vida laboral

Co título de Mestre no peto, Olimpio pode facer realidade o seu desexo: na casa do Portodegómez comeza no verán de 1947 a dar clase ós rapaces de Vilar, de Guimarei e da aldea. No inverno, grazas ós monitores de Xuventudes, chega a ter no local que estes posúen na feira, en Cuntis, quince alumnos, moitos deles máis vellos có profesor.

Ó ano seguinte, o secretario do Concello, don Jesús Sánchez, bríndalle a oportunidade de ocupar a vacante dun funcionario que realiza o servizo militar. Debe entón cubrir cartillas de racionamento, censar carros de vacas, conceder permisos para a mata do porco e despachar asuntos de trámite cos veciños. Contento cos seus servizos, o secretario proponlle presentarse a unha das dúas prazas que van sacar para funcionarios. Pero o traballo non o complace nin a el nin á súa nai, polo que o abandona ó rematar a substitución. No mes

Arca (no centro) con compañeiros na súa etapa na Renfe.

de maio vai a Vigo, prestar a súa axuda coas Matemáticas ao primo Moncho, entón estudante no Instituto Santa Irene.

O aguillón do ensino é demasiado forte nel. Así que co bacharel Manolo Fuentes, o Carrapucho, e o ex seminarista Paco de Roque crea en 1948 a “Academia Lumen” para bacharelato, comercio e maxisterio, situada na Rúa do Convento. A academia é todo un éxito e os alumnos que se examinan en Pontevedra e en Vigo obteñen moi bos resultados. Tanto que os profesores do Colexio da Inmaculada da Estrada vanlles ofrecer a súa boa disposición para examinalos eles.

Dado que no Maxisterio non hai convocatoria de oposicións (as prazas están reservadas para os alféreces provisionais da guerra) e que a Academia non ofrece a certeza do emprego dun funcionario, nin un seguro médico no caso de caer enfermo, Olimpio aspira a un posto estable, que lle garanta o porvir.

Renfe convoca en 1951 prazas de “aspirante a factor”, cuxos exames teñen lugar en León. As probas máis difíciles son as relativas

Ana e Olimpio, de lúa de mel en San Sebastián.

á lexislación do ferrocarril e á xeografía ferroviaria, pero logra dominalas a base de esquemas. Aprobado co número 26, escolle destino en Vigo Porto. O soldo non é grande: só a pensión leva a meirande parte, e os zapatos de pel ou os reloxos que ve nos escaparates supoñen varias nóminas. Logra que o destinen á demarcación de Vigo Berbés, na que só se traballa pola tarde, o que lle permite matricularse na Escola de peritos industriais. Sen embargo, aprobado o ingreso, os estudos requiren a presenza nos talleres pola tarde, polo que se ve obrigado a abandonalos. Da época de Vigo Olimpio garda recordos entrañables

da xenerosidade do seu primo Paco, Francisco García Ferreiro, que traballa naquel momento no Instituto Nacional de Previsión.

Entre tanto, Renfe anuncia exames para “factor de explotación”, con máis soldo e posibilidade de ascensos. A necesidade de progresar anímao a presentarse. Aproba e en 1952 obtén como destino Brañuelas, pequeno enclave da provincia de León. A dureza do clima e do traballo e a distancia da casa lévano a procurar outras oportunidades.

É así como chega de factor da Renfe á vila da Estrada. O despacho está situado na rúa Capitán Bernal, fronte ao Cuartel da Garda Civil. Alí factúranse miles de camas torneadas de moitas fábricas do concello estradense e de Silleda, e recíbese mercadoría para repartir polos comercios e industrias da vila, de Lalín, Silleda, Vila de Cruces e Agolada. Olimpio reside na pensión “La Paciencia”, da rúa Pérez

Viondi, con magníficos e divertidos compañeiros. E volve atopar a Ana, a moza que o engaiolara anos atrás nunhas festas patronais. Fanse noivos e casan o 21 de xullo de 1955. Aproveitando a vantaxe dos billetes gratuítos en tren, emprenden a lúa de mel, que os levará por León e Valladolid ata San Sebastián, e rematará na Illa de Arousa.

Á volta, o matrimonio establécese en Portodegómez, para atender a nai de Olimpio, gravemente enferma. Isto dificulta os seus desprazamentos ó traballo, que debe facer a diario en bicicleta ou no coche do leite¹. En novembro de 1956 nace a primeira filla, Ana Esmeralda, e en maio de

1957 falece Carmen Caldas, tras unha vida de abnegación e sacrificio. É un momento duro para o matrimonio, que está esperando outro fillo. Os pais de Ana propoñen a súa axuda e Ana Esmeralda vai vivir con eles na Estrada. Novembro de 1957 trae outra meniña ó fogar, M^a del Carmen, na honra da avoa.

Por entón Olimpio, instalado xa na casa da Presiña, sabe da vacante dun posto de recadador do Banco de La Coruña en Cuntis, situado precisamente nos baixos da súa casa. Pide a excedencia na Renfe e a súa situación económica mellora notablemente. Pero o seu carácter, carente por completo do espírito mercantilista, non se adapta en absoluto ó posto de traballo: a escaseza de recursos no

Olimpio Arca foi corresponsal do Banco de La Coruña en Cuntis.

1 Dende as vésperas da voda el ten solicitada, pero aínda non concedida, a casa da Presiña, propiedade da súa nai e alugada dende o ano 36, na que deberá permanecer como mínimo tres anos para poder recuperala definitivamente.

Olimpio (segundo pola esquerda, abaixo), co equipo de fútbol cuntiense.

pobo, que imposibilita a apertura de contas novas, as dificultades dos veciños, que ás veces non son quen de afrontar as letras, os problemas, en fin, que traen consigo as obrigacións de banqueiro cadran mal co seu carácter. Polas tardes dá clases particulares, axudando a Camilo Carballo, na Academia que fundara anos atrás.

Nestes anos hai tamén momentos para o lecer, entre os que se contan os partidos no Campo da Ran de Cuntis, que dirixe o ferrancheiro Xesús Silva, apaixonado do fútbol, e ós que asiste numeroso público. Conséguese incluso pechar unha parte do campo con bloques de cemento, ofrecendo espazo para anuncios publicitarios. Olimpio envía cartas e planos a numerosas empresas para solicitar a súa colaboración. Escribe tamén algún artigo de periódico (en homenaxe a don Aurelio, en 1958, no *Faro de Vigo*) e algún conto (*Cachiño de pan*, en 1959, con ocasión do pasamento dun neno mendigo que pedía polas vivendas de Cuntis un “cachiño de pan”). Como queira que o traballo de banqueiro non é o seu, concluídos os tres anos de permanencia na rúa da Presiña, que lle aseguran a propiedade da casa, decide seguir os consellos do seu gran amigo José Paz

Ameijeiras, Pepe de Xinzo, e presentarse, con moi bo resultado, ás oposicións de maxisterio da provincia de Pontevedra, no ano 1960. A lista de aprobados, na que figuran os nomes dos dous, é publicada no Faro de Vigo o 23 decembro, día do nacemento da súa terceira filla, Mª Jesús.

O labor docente

Os primeiros anos

En febreiro de 1961 Olimpio deixa o seu posto no banco e é nomeado mestre interino no Colexio José Antonio da Estrada, dirixido por don Jaime Aguilar. O seu traslado a A Estrada cumpre o seu dezo de poder criar xuntas ás súas fillas.

En setembro de 1961 é destinado á escola de nenos de Matalobos, situada preto da igrexa á que chega moitas veces a pé. Recorda uns nenos obedientes, cariñosos e ávidos de saber, cos que xoga á pelota nos recreos, no cruce de camiños. Anos despois, un deses alumnos, dono dun restaurante en Vigo, recoñéceo ó ir comer alí, casualmente, con alumnos de Couso e agradécelle o seu labor docente, cousa que o enche de satisfacción. Agradecementos similares repetiránse en moitas ocasións ó longo da súa vida.

Pero o soldo de mestre é cativo para unha familia de cinco persoas, e Olimpio decide abrir con Samuel Santiago e Manolo López a Academia San Paio, na avenida Benito Vigo. Como profesores contratados traballan Manuel Docampo, e dúas licenciadas, Chuca Varela Cives, e Lolita Barja. En dous andares imparten clases de bacharelato, comercio e maxisterio. Todo vai ben.

Por esas datas, sen embargo, a filla pequena vese contaxiada de poliomielite por outra rapaza que incubaba a enfermidade, o que causa un inmenso desgusto na familia e o desvelo por atopar remedio a enfermidade. No curso 1962-63, Olimpio Arca é trasladado á Escola de nenos de Torea, no concello de Muros. A parroquia, de xente boa e xenerosa, no alto do monte, non posúe estrada, nin un só comercio e é de moi difícil acceso; a súa estadía alí será corta, porque a anguria faino volver axiña á Estrada.

Cinco anos en Tui

En 1963 é destinado a outra escola profundamente rural, a de Nenos de Pexegueiro (Tui). O seu sogro, que non desexa un afastamento tan grande, intenta conseguirlle unha permuta, daquela permitida, con don Germán Alejandro, mestre de Couso, próximo á xubilación. Este séntese tentado a aceptala, pero renuncia cando sabe do illamento da parroquia tudense.

En Tui, sen embargo, vai pasar Olimpio algúns dos mellores anos da súa vida. Marcha a primeiros de setembro, e atopa alí ó capitán da Garda Civil, don Federico Ramírez, pai de dúas alumnas súas na Academia da Estrada, co que inicia unha amizade que perdurará durante longos anos.

A unitaria de Pexegueiro, que malia non ter estrada ata ela conta cun acceso xeitoso, está instalada nun piso cheo de buratos, enriba da adega do propietario, o que propicia tres días de vacación no momento de fermentación das uvas, cando o vapor se coa por medio das táboas e enche o local. Conta cunha matrícula de 20 a 25 nenos, de seis a once anos, e moi escaso material escolar. Mentres non atopa piso o mestre vive na casa dunha familia da aldea. Xaquín, o taberneiro, faille un encerado para poder atender os dous grupos nos que divide a clase. Os maiores aproveitan as explicacións de xeometría. Calculan áreas de figuras que representan na eira da escola por medio de pedras. Inventan leiras que hai que medir coa cinta de agrimensurador do mestre, para logo calcular a área da mesma en ferrados, cuncas, cuartillos e tamén en áreas e centiáreas. Cos pequenos practícase a lectura e a escritura. Polas noites o mestre dá clases gratuítas ós mozos que adoitaban estar na taberna, e que amosan un grande interese. Ó final de curso, os maiores obteñen por primeira vez, e con gran satisfacción, o Certificado de Estudos, tras superar un exame escrito na Graduada de Tui. Algúns deles chegarán posteriormente a acadar títulos universitarios.²

En Tui Olimpio goza da amizade dos mestres das parroquias próximas, Juan Vilches, Julio Paredes, Nicolás García e Manolo Rodrí-

2 Moitos anos máis tarde, cando en 2002 se inaugure en Pexegueiro a sé da Asociación Cultural "O Mosteiro" os ex alumnos invitarán ó mestre e á súa compañeira dona Leonor á inauguración do local, nun acto que o encherá de orgullo e agradecemento.

Mestres da zona da Estrada a finais dos anos 60.

guez e da do inspector galeguista don Luis Viñas. Coñece a estradenses afincados na vila e a don Basilio, cóengo da catedral, co que establece unha excelente relación. Cando aluga un piso, encima da Comisaria de Policía e á beira da Catedral, os outros mestres anímanos a dar clases particulares. E o éxito é rotundo. Unha anécdota, baseada na súa aptitude para o cálculo mental, dálle fama en toda a vila. Ante a afluencia de estudantes, contrata para axudarlle a Clara Torres, filla do mestre de Areas, natural de Estacas (Cuntis), e ó seu compañeiro Nicolás García. No verán chegan a ter oitenta alumnos diarios, en quendas que van das oito da mañá ás dez da noite, entre eles algúns especialmente queridos, cos que mantén o contacto ata o final, como Daniel Domínguez, *Tito de Areas*. Os nomes de Pepín, Miguel, Anitina, Felisín, Mª Ángeles e os Pipos resoaron sempre na súa memoria.

Para preparar cos alumnos de bacharelato as clases de Ximnasia non dubida en levalos á beira do Miño os domingos pola mañá, provistos dunhas cordas, para subir por elas. As leccións de Ciencias Naturais danse ás veces no Viveiro Forestal de Areas, rico en variedade de plantas. Organiza tamén excursións, unha en 1965 a Santiago con motivo do Ano Santo Compostelán, e outra á Coruña en 1966.

En 1968 concédennlle traslado á Escola Unitaria de Nenos de Couso. Olimpio sente por un lado a alegría de poder reunir a familia (a filla maior segue vivindo cos avós na Estrada) e por outro a tristeza de abandonar unha vila na que é feliz e enormemente apreciado. O cóengo pídelles que non se vaia, porque segundo el “fai aínda moita falta na cidade”, e un industrial amigo, pai de catro alumnos, anímao a pedir unha excedencia temporal, prometéndolle proporcionarlle un local e o material necesario para seguir coas clases de Bacharelato. Pero pesa máis a familia e volve á Estrada.

As reformas académicas: a implantación de 7º e 8º

Cando o ministro Villar Palasí intenta instaurar unha nova lei de educación³, é consciente de que para que a reforma funcione é preciso formar axeitadamente ó profesorado, que vai asumir un ensino impartido ata entón nos Institutos de Bacharelato.

Por iso no curso 1967-68 convoca unhas oposicións entre os mestres en exercicio para participar durante todo o ano nun Curso de Capacitación para asumir os cursos de 7º e 8º de Educación Xeral Básica (EXB). Na área de Ciencias hai 20 prazas para a provincia de Pontevedra, e Olimpio é un dos seleccionados. Cun compañeiro de Silleda, volve á casa a diario. O curso resulta de grande interese polo que nel se aprende, polos compañeiros ós que coñece e pola menor carga de traballo respecto a anos anteriores. Ten ocasión ademais de asistir a un magnífico curso de “Coidadores de asistencia psiquiátrica para nenos discapacitados”, que o leva a coñecer de preto, entre outros, o Colexio de Cegos de Pontevedra e o Aspanex de Betanzos. Ó final de curso, despois dunha rigorosa avaliación, acada o número 1 do grupo de Especialización en Ciencias.

O mestre de Couso (A Estrada)

Este título, que un día lle concederon os seus antigos alumnos, dá fe da importancia que tivo a interacción entre o mestre e a parroquia ó longo de máis de once anos, dende 1968 ata 1980.

3 *A Ley 14/1970, de 4 de agosto, general de educación y financiamiento de la reforma educativa*, que dividirá o Ensino Xeral Básico en dúas etapas, a segunda das cales acollerá ó alumnado de dez a trece anos.

Cando chega Olimpio en 1968 a escola de nenos, á beira do campo da festa, áchase nun local cultural, doado para a parroquia por un emigrante en Arxentina, o señor Cerviño. Ten moitas ventás, bancos de catro ou cinco prazas comidos pola couza, unha estufa de leña e escaso material pedagóxico. Conta cunha matrícula de 23 rapaces. A das nenas sitúase a uns cincocentos metros, preto da igrexa, malia estar xa construídas as novas escolas, coas casas dos mestres, a escasos metros da dos nenos. A falta de dotación tiña impedido a súa entrada en funcionamento.

O mestre vai falar co alcalde, don Mario Blanco Fuentes, e axiliza os trámites. Emprende xunto cos veciños a limpeza da matogueira que rodea a escola e comeza tamén coa axuda dos nenos a construír un xardín, establecendo entre eles unha competencia sa, para ver quen fai máis e mellor. Pronto aparecen no muro que rodea a escola as imaxes de Bambi, os Picapiedra, Dumbo, etc. e sinais de tráfico nas distintas parcelas, así coma un monumento ó progreso. Para fertilizar o chan aprovéitase o material (silvas, fentos) procedente da limpeza das cunetas. Escriben ás entidades bancarias solicitando axuda, e cando o alumno Manuel Puente acada un premio de redacción da Caja de Ahorros Municipal de Vigo e os xefes da entidade se achegan a Couso a entregarllo, a escola recibe tamén un parque infantil con bambáns, bancos, e unha ponte semiesférica doados pola mesma entidade. A Caja de Ahorros de Pontevedra dalles o tobogán.

Ó mesmo tempo estase facendo a concentración parcelaria na parroquia e mestre e veciños inician o acondicionamento do entorno da escola vella, a pista de xogos e o campo da festa. Un pai de alumnos, José Cerviño, regala unhas canastras de baloncesto, e así comeza na escola a afección a este deporte. O concello tamén axuda, e cede os farois retirados da Avenida de Benito Vigo para iluminar a pista en construción, o mellor revulsivo para continuar coa obra. E o boticario de Ponte Veá, don Ignacio Varela, doa unha leira situada detrás da escola vella, que se reenche coa grava que sobra na canteira do señor Codesido. O alcalde, don José Fernández Novoa, proporciona uns sacos de cemento. En xornadas de sábados pola tarde e domingos ciméntase a pista que servirá logo para as festas da parroquia e para a cancha de baloncesto e tenis. O conxunto é tan

fermoso que a familia Dorelle de Santo André regala para o xardín o pé e a capa dun muíño. E os veciños deciden ir ó Monte Lapido para traer dúas grandes rochas que dan testemuño, na entrada, do poder dunha parroquia unida.

Pero o xardín precisa auga e o pozo cavado non dá resultado. Os veciños únense de novo para realizar a traída de augas, dende unha distancia de quilómetro e medio. Van buscar buxos a Santa Cristina e nenos e maiores plantan as mellores roseiras das súas casas. O xardín está listo para presentar a escola ó *Premio Mantenga Limpia España*.

Os agrupamentos

Unha vez instalados no novo edificio, Olimpio proponlle á mestra dona Higinia Bouzas converter as escolas en mixtas, para optimizar a atención ó alumnado. Ela teme a reacción da Inspección. O mestre fala co Inspector e este, que comprende a súa posición, non o autoriza oficialmente, pero permite levar a cabo o agrupamento solicitado.

Dona Higinia decide quedar cos alumnos máis novos, Olimpio ocúpase dos maiores, e segue formándose, desta volta cun cursiño de Matemática Moderna. No terceiro ciclo atópanse rapaces moi intelixentes, ós que lles propón intentar obter unha beca para facer o Bacharelato. Fala cos pais de catro deles, ofrecéndose a darlles clase de xeito completamente gratuíto na escola. Os catro preparan por libre o Primeiro ano de Bacharelato e aproban, pero a puntuación non é suficiente para alcanzar a beca, de modo que continúan un ano máis na escola, estudando con maior esixencia, e gañan a bolsa. Entran en Terceiro no Instituto da Estrada. Pero como viven lonxe, teñen que xantar na vila; antes das clases da tarde refúxianse na aula na que Olimpio dá clases particulares e alí, protexidos do frío no inverno, acláralles algunhas dúbidas.

Na casa do mestre acaba de nacer, en xaneiro de 1970, o ansiado neno, que levará os nomes de Olimpio (por razóns obvias) e Pelayo na honra do patrón da vila que, nun tempo no que as ecografías non existen, ten fama de favorecer a descendencia masculina nas familias da vila.

O alcalde estradense, Mario Blanco, e autoridades provinciais, entregan o premio Mantenga Limpia España na escola de Couso.

Na primavera dese ano chega a noticia da concesión do Premio Provincial do Concurso “Mantenga Limpia España” consistente nunha colección de libros para a escola, e unha viaxe para o mestre e dous alumnos a A Manga do Mar Menor, aloxándose nos mellores hoteis e Paradores Nacionais. Un sorteo en Televisión Española decide que os afortunados sexan J. Manuel Reyes e J. Antonio Iglesias (Balu). A viaxe comeza a mediados de novembro, en tren de Vigo ata Madrid, para percorrer logo en autobús Madrid, Murcia, Cartagena, a Manga do Mar Menor, San Javier, San Pedro del Pinatar, e Albacete, dende onde se regresa a Madrid. No alegre autobús viaxan rapaces e rapazas premiados doutras escolas, rurais en moitos casos, das provincias de Teruel, Valladolid, Soria, Madrid, Girona e Palencia cos seus mestres. O recordo é inesquecible, con experiencias únicas para aqueles nenos e nenas que apenas teñen saído das súas casas en viaxes de varios días. As excursións dunha soa xornada eran, sen embargo, práctica habitual na Escola de Couso e permitían a observación directa da realidade paisaxística e monumental galega, constituíndo outra das constantes na aprendizaxe daquela escola.

1971 é o ano no que Arca escribe *Os Reis do Panchiño*, unha obra teatral estreada na escola de Couso no Nadal de 1971, cun excepcional elenco escolar que obtén o II Premio na categoría infantil do “Certamen de experiencias teatrales para la juventud” de 1972, convocado pola Delegación Provincial de la Juventud de Pontevedra. O texto preséntase en 1973 ao concurso de teatro infantil convocado pola coruñesa Asociación Cultural O Facho. O xurado, que integran entre outros Rafael Dieste, Ramón Piñeiro e Valentín Arias, elixe como gañadora “As Laranxas máis laranxas de todas as laranxas”, de Carlos Casares, e recomenda a publicación da obra de Arca Caldas, que non chegaría a saír do prelo ata o ano 2002, da man de Edicións Fervenza. Ese mesmo ano de 1971 o docente é premiado pola Deputación de Pontevedra con cinco mil pesetas no Día do Mestre.

Continúa o labor colectivo, esta vez para realizar unha carroza que representando o Coto de Couso, cun río de augas cristalinas en movemento, gaña o Primeiro Premio do concurso nas Festas Patronais da Estrada. A escola acada un premio de vinte e cinco mil pesetas no concurso de Embellecimiento de Pueblos patrocinado pola Caja de Ahorros Municipal de Vigo, no apartado de “Escuela más limpia y cuidada”.

Por outra banda, con motivo da celebración do Día de Galicia no mes de abril⁴, Olimpio convoca ós mestres e rapaces do entorno de Oca e de Veá a unha celebración conxunta no Pazo de Oca, á que acoden uns 400 alumnos de 20 escolas. A festividade inclúe unha misa no patio do pazo, a actuación do coro das escolas de Ancorados e a visita dos xardíns e do interior do pazo. A comida de mestres e alumnos dentro dos xardíns, ó fondo do Paseo dos Tileiros, constitúe un verdadeiro acto de irmandade entre as distintas escolas.

A segunda etapa

No curso 1971-72 comeza o desenvolvemento da Segunda Etapa da Educación Xeral Básica nas Escolas Unitarias do Val de Veá, acabadas de estrear. Pero Olimpio, que ve aproximarse a implantación de 7º e 8º, segue pensando en optimizar os recursos dos que dispoñen,

4 O Día de Galicia celébrase oficialmente o 25 de Xullo a partir do decreto de la Junta de Galicia de 1 de xaneiro de 1979.

Olimpio, cos alumnos da segunda etapa en Couso, en 1972.

agrupando ó alumnado do Segundo Ciclo. Como a construción dun grupo escolar non aparece no horizonte, fala co mestre de San Xiao de Veá, don Manuel Villar Paramá, bo amigo seu, e transmítelle as súas inquiredanzas. Ámbolos dous acordan convocar unha xuntanza cos outros docentes do Val de Veá para coñecer a matrícula de cada escola. Expóñenlles o motivo da reunión, estudan a implantación da segunda etapa e resolven que os nenos e nenas de Primeiro Ciclo de San Xiao e Couso, menos de trinta en cada caso, queden a cargo das mestras das nenas, dona Amalia Torres, e dona Higinia Bouzas. Don Manuel Villar pasará a encargarse da área de Letras na agrupación de Couso, e Olimpio Arca asumirá a de Ciencias. Comunican estes acordos á Inspectora que os acepta moi compracida, posto que lle resolven un futuro problema⁵.

Queda por arranxar o tema do transporte do alumnado. Reúnen-se os pais, e deciden asumir o custe do desprazamento en tanto non

5 Posteriormente incorporáronse tamén ó equipo docente mestres e mestras como Mercedes López-Hidalgo, Concepción Seoane, José Villaverde, Antonia Rúa, Carmen Aldrey, Virtudes Andión, David Otero, Pilar Veiga, Antonio Espinosa, e outros.

se resolve a solicitude de axuda que van presentar na Delegación de Educación de Pontevedra, a cal acepta, tres meses despois, pagar os desprazamentos. Para reducir gastos implántase a xornada continua. A empresa Tanoira, que oferta o mellor prezo, é a adxudicataria do servizo de transporte.

Ó final do curso escolar, en xuño de 1972, presentan nas Festas Patronais da Estrada unha fermosa carroza infantil que leva por título “Nuestro Mundo” e que acada de novo o primeiro premio do concurso. Dous cisnes rodean un globo terráqueo representando o mundo infantil, que xira ó revés e do que saen pombas brancas, mentres grupos de nenos acompañan ás deusas da Xustiza, a Paz, a Fraternidade e o Amor. Tiran de todo o conxunto rapaces e rapazas con bandeiras de todos os países.

No curso 1972-73 comeza Sétimo e é preciso aumentar unha aula. Decídese entón dividir o local da escola vella en dous, utilizando os mostradores que usan os veciños para montar a cantina o día da festa. Non é a solución ideal, pero co esforzo de todos o curso sae adiante.

Para o ano seguinte haberá que dispor dunha aula máis. Contiguo á escola vella hai un alpendre feito no momento de arranxar a pista e os xardíns. Reúnense de novo os pais para conseguir pechalo e convertelo na aula de Oitavo. Cada unha das 73 familias de escolares aporta 500 pesetas, a Agrupación os cartos que ten gañado cos distintos premios, e o Concello bovedillas e cemento. O traballo dos pais, e en especial de José Cerviño, que regala as ventás e o traballo dos seus obreiros, é notorio. A empresa Dalarjo dona os remanentes de baldosas, que os alumnos combinan de xeito artístico no exterior para ilas pasando logo unha a unha á aula onde están os albaneis. O resultado é espectacular e á inauguración asiste o delegado provincial de Educación, asombrado ó coñecer o reducido custo da obra grazas á implicación veciñal.

No eido etnográfico, o Museo de Pontevedra convoca por primeira vez os premios “Conocimiento de la Provincia 1973”, ós que as escolas nas que Olimpio traballa se presentarán ó longo de toda a súa traxectoria docente. Mestre e alumnos comezan a estudar os cruceiros da Estrada e os hórreos do Val de Veá; os traballos realiza-

As coidadas carrozas de Couso acadaron varios premios na Estrada.

dos recibirán cadanseu primeiro premio. En teatro presentan unha lectura teatral, *Ahmal y los visitantes nocturnos* de G.C. Monetti. Acadan tamén tres premios de redacción, no concurso convocado por Almacenes El Pilar de Santiago. Olimpio Arca obtén tamén o Premio Luis Mª Sobredo, a título individual.

A parroquia e a escola participan nas Festas Patronais da Estrada en 1973 cunha fermosa carroza que representa o Pazo de Oca a finais do século XIX. Os traxes de época alúganse na Xastrería Cornejo de Madrid e conseguen, outra volta, o primeiro premio.

A cuestión do bilingüismo interesa profundamente ó mestre, que neste ano 73 asiste ás *Primeiras Xornadas de Bilingüismo* celebradas na Universidade de Santiago, ás que acoden tamén Ricardo Carballo Calero, Ramón Lorenzo, Constantino García, todos eles profesores da Universidade Compostelá, Filgueira Valverde e Valentín Arias. No curso 1974-1975 participa durante quince días na Universidade Autónoma de Barcelona nun interesante congreso sobre o bilingüismo e a súa proxección no ensino, no que intervén como poñente o profesor Guillermo Rojo. E faino tamén nas “II Jornadas de trabajo

sobre bilingüismo” convocadas pola Universidade compostelá, na que en 1977 realiza un curso de Creatividade no Bilingüismo.

No ámbito familiar, en novembro de 1973 nace a filla pequena de Olimpio e Ana, que levará o nome de Mónica.

En 1974 a Agrupación Escolar de Couso continúa facendo teatro, estudando o entorno, e gañando premios. O mestre asiste ó cursiño “Teatro Escolar” convocado pola UNED. E presenta en Pontevedra un mimo de creación propia no que interveñen os setenta e dous rapaces matriculados na escola; leva por título *Y el equilibrio se impuso* e pon en escena a acción devastadora do home sobre a Natureza. Gañan o segundo premio de mimo, tras o Colexio Santiago Apóstol de Vigo e levan a representación a Pontevedra e a Vigo. Con motivo do Día da Árbore Olimpio escribe a súa segunda obra teatral, *Pelexa no Souto*, conflito entre un castiñeiro e un eucalipto, que testemuña unha vez máis a súa preocupación pola protección do entorno, e que é representada polo alumnado da escola⁶. A Xefatura Provincial do Movemento outórgalles o “Premio a la escuela mejor cuidada”. Ademais diversos alumnos e a agrupación escolar no seu conxunto son premiados no concurso literario “Manuel García Barros” celebrado na Estrada en 1974.

Durante o curso 1974-75 estudan os cruceiros da Estrada, e acadan o primeiro premio do concurso “Conocimiento de la Provincia”, do Museo de Pontevedra. En 1975 unha alumna logra o I Premio Nacional de redacción convocado polo “Centro Cultural Pineda” de Hospitalet de Llobregat. Olimpio escribe *Hoxe naceu un neno e Nós e as árbores*. A finais de curso a Delegación Provincial de Familia, a proposta do gabinete Anaya, concédelle o premio “Maestro Representativo de la Provincia”.

No ano 1976 a escola de Couso continúa recollendo premios literarios e de etnografía. En efecto, o Colexio Nacional Couceiro Freijomil de Pontedeume (A Coruña) convoca, a nivel galego, un

6 Esta peza que inaugurará a Colección *A Pinguela* de Teatro Escolar na Editorial Fervenza, no ano 2001, será posta en escena posteriormente en numerosas ocasións, e non só por nenos, senón tamén polas persoas da Residencia Municipal de Maiores de Vila de Cruces (ano 2008). Representase ademais no Instituto da Xunqueira de Pontevedra, dúas veces na aula de Formación Profesional da Estrada, no Coliseo Noela de Noia, e en diversos teleclubs e vilas onde a levan o Plantel de Extensión Agraria ou o grupo teatral Os Lóstregos, que Olimpio dirixe, con ex alumnos no primeiro caso e con rapaces de Tabeirós no segundo.

concurso literario nas modalidades de Verso e Prosa, ó que se presentan con notable éxito: en verso acadan un primeiro premio na categoría B e un segundo na categoría A, e reciben un accésit en prosa. Obteñen tamén un premio nacional no concurso literario “El Príncipe de España”, convocado pola Delegación de la Juventud. Por outra banda o Museo de Pontevedra outórgalles dous segundos premios por novos traballos sobre castros e cruceiros estradenses, e un terceiro por un estudo dos cruceiros de Cuntis.

O nivel do alumnado que provén da Agrupación Escolar de Couso cando chega ó Instituto estradense é tal que algúns profesores de ensino secundario manifestan querer enviar ós seus fillos á “Universidade de Couso”.

No verán de 1976 Olimpio é nomeado membro do Tribunal de Oposicións para o ingreso no Corpo de Mestres a celebrar en Pontevedra. Numerosas son as persoas que se achegan á súa casa para solicitar a súa axuda; e a resposta do mestre é sempre a mesma: “Perde coidado, que se o fas ben, eu heite apoiar; se non non poderei botarche unha man. Por iso, sexa cal sexa o resultado, será o que ti obteñas, a min non me deberás nada”. Os opositores aprobados, agradecidos a un tribunal honesto, reúnense todos os anos dende entón nunha comida de confraternidade cos membros do tribunal. A última na que participa Olimpio ten lugar en 2013, e no transcurso da mesma os opositores réndenlle unha emotiva homenaxe.

O 27 de novembro de 1977, festividade de San Xosé de Calasanz, patrón dos Mestres, o Rei de España concede a Arca Caldas a Cruz de Alfonso X El Sabio, en recoñecemento ós seus méritos docentes. A insignia que o acredita como tal seralle entregada a primeiros de xuño do ano seguinte. A finais de maio alumnos e profesores preparan unha gran festa. Pero a alegría tórnase en desolación dous días antes do evento, polo falecemento inesperado do mestre e inseparable amigo don Manuel Villar, cando están xa ultimando os preparativos. O acto será posposto.

A entrega oficial da condecoración ten lugar o 28 de xuño de 1978. Preside o acto o Delegado Provincial de Educación, don Aniceto Núñez, actúa o coro do Colexio Domingo Fontán de Portas, e falan, entre outros, don Manuel Reimóndez Portela e representantes

dos ex alumnos de Pexegueiro e Tui. Asisten tamén veciños de Cuntis e familias enteiras do Val de Veá, nun número que a prensa cifra en mil persoas. Son numerosas ademais as adhesións individuais e colectivas á homenaxe.

Un novo colexio no Souto de Veá

En 1980 abre as súas portas o novo Colexio do Souto de Veá, que acolle a alumnado de todo o Val de Veá, baixo a dirección do mestre don David Couceiro. Nas instalacións de Couso permanecen os alumnos de cuarto e quinto, que pasarán ó novo colexio cando se descarte a posta en funcionamento do comedor escolar, o que permitirá transformar esas dependencias en aulas; as parroquias con matrícula suficiente conservan as unitarias cos picariños. A instancias do crego don Xesús Brenlla, persoa fundamental no desenvolvemento da parroquia de San Xiao, solicítase para o novo grupo escolar o nome de “Manuel Villar Paramá”. A denominación é aceptada un ano despois enchendo de satisfacción á comunidade escolar e parroquial.

O alumnado segue representando obras de teatro escritas por Olimpio Arca como *Os Reis do Panchiño* e *Hoxe naceu un neno* nas igrexas do Val de Veá. Participan ademais na V Competición de Actividades Extraescolares, de Radio Nacional de España na que obteñen un accésit.

No eido etnográfico o Colexio preséntase en Pontevedra no curso 1981-82 ós premios “Alfredo García Alén”⁷ do Museo de Pontevedra, e reciben dous primeiros premios, polos traballos “Cruceiros, petos, cruces de A Estrada” e “O Antroido”.

E Olimpio continua facendo teatro tamén cos alumnos que xa saíron da escola, acolléndose á modalidade dos Planteis de Extensión Agraria. Con eles participa en numerosas semanas culturais dos teleclubs de diversas parroquias da Estrada, Lalín, Silleda, Agolada e Teo ás que acoden tamén a miúdo os grupos de teatro da escola, entre 1974 e 1979. Nestas xuntanzas o mestre pronuncia múltiples conferencias sobre temas relacionados coa ensinanza.

7 Os premios “Conocimiento de la Provincia” pasan a chamarse a partir de 1981 “Premios Alfredo García Alén” en memoria de quen fora secretario e director adxunto do Museo, sempre empeñado na tarefa de fomentar nos escolares o gusto pola Antropoloxía Cultural.

Traslado a Figueiroa

No curso 1982-1983 Olimpio incorpórase ó Colexio de Figueiroa, dirixido nese momento polo mestre lucense José Gazol quen, tras obter o traslado a Lugo, é substituído por Baldomero Rancaño. Este, á súa vez, cederá o cargo a Arca Caldas no curso 1984-1985.

No novo centro Olimpio continúa traballando infatigablemente no amplo abano de temas tradicionais nel, que van da etnografía á protección do medio ambiente, pasando polo teatro, o fomento da lectura e as excursións. E aínda ten tempo para colaborar a nivel persoal na elaboración dos programas de Lingua Galega para o Ensino Básico)⁸ e para participar no programa radiofónico “Galicia máis cerca” de Radio Gramenet, en 1986.

No eido etnográfico, por exemplo, en 1984 a Xunta de Galicia convoca un concurso a nivel de Comunidade Autónoma, e o traballo *Castros da Estrada* presentado polo mestre e os seus alumnos obtén o primeiro premio. Conseguen tamén un accésit por “Montes de A Estrada” no concurso García Alén dese mesmo ano.

En 1985 Arca Caldas é poñente no *I Congreso Europeo del Hórrero*, celebrado en Santiago de Compostela; ese mesmo ano o centro recibe un novo primeiro premio García Alén no capítulo Festas do Calendario co “Entroido na Ulla”, pois numeroso alumnado de Figueiroa procede de parroquias de fonda tradición carnavalesca. Unindo a praxe ó estudo teórico, ó ano seguinte, profesores e alumnos, sen regatear horas extra, organizan uns carnavais escolares, coas súas coplas e as súas carrozas, que chaman poderosamente a atención no desfile polas rúas da Estrada. Parte deste traballo, que consolida a unión do Claustro, é remitido ó Museo de Pontevedra co título “Carnavais infantís 85” e obtén o primeiro premio García Alén 1986, de novo no apartado “Una fiesta del Calendario”.

En 1989 logran unha “Mención especial” na IV Campaña de fomento da lectura, convocada pola Consellería de Cultura.

Por outra banda, no capítulo de protección da natureza, a Festa da Árbore é sempre motivo de traballos extraescolares, cunha importante participación. No ano 1991 logran o Premio da Comunidade Autónoma no concurso “Premios Escuela y Naturaleza”, con-

8 Aprobados no DOGA de 12 e 17 de agosto de 1983.

vocados polo Ministerio de Educación e Ciencia. A dotación do mesmo invístese na construción dun viveiro forestal na escola. E en 1992 o traballo “Saúde e Benestar” gaña o Premio Provincial no concurso “Os nenos co medio ambiente”, convocado polo Programa “Boa Saúde” da Televisión de Galicia.

No que se refire ó teatro, en 1986 Olimpio escribe a obra para monicreques *Soprar a tempo*, para a mestra do Colexio Emilia Arca, á que seguirán en 1990 *O enfermo 4M*, e en 1993 *Conversas coa Nobre Dama*⁹. Esta obra é representada polo alumnado de Figueiroa nas instalacións da Universidade Complutense de Madrid, con motivo da excursión de fin de curso e recibe os parabéns de todos os asistentes.

Como di Mario Touceda no prólogo á edición desta obra:

A visión desa escola diferente, lúdica, aberta e participativa da que tanto hoxe se fala, sempre estivo presente na vida profesional do autor destes diálogos, o mestre, D. Olimpio Arca, que considerou o Teatro Escolar como un instrumento pedagóxico máis e como vehículo de dinamización cultural na propia escola, na procura dunha plena e integral formación dos seus alumnos

Durante todos estes anos o equipo docente organiza excursións escolares de carácter cultural, que presentan un itinerario case inmutable (León, as covas de Valporquero, Salamanca, Toledo, Aranjuez, e regreso por Madrid e Segovia)¹⁰, nas que Olimpio participa como “xefe da expedición”¹¹. As anécdotas destas viaxes son innumerables.

Finalmente en xuño de 1993 a Olimpio Arca Caldas chégalle a hora da xubilación. E o acto de despedida da función docente é un momento de verdadeiro xúbilo. Tralo xantar cos compañeiros, que o agasallan cunha coidada compilación de todos os seus traballos literarios, ten lugar no Teatro Principal da Estrada, ateigado de público, un festival no que participan alumnado, profesorado e decenas de pais. Representacións teatrais, xogos e música rematan coa interpretación da canción “Amigos para Siempre” que arrinca máis dunha bágoa.

9 Editada polo Concello de Cuntis en 1999, ano no que se dedica o Día das Letras Galegas ó poeta local R. Blanco Torres .

10 Cando varios anos despois da xubilación dirixe o grupo teatral Os Lóstregos de Tabeirós realizará tamén con eles unha excursión similar, que inclúe León e as covas de Valporquero e remata en Oviedo.

11 Incluso ó ano seguinte á xubilación é invitado como guía á excursión de oitavo.

As homenaxes ó mestre sucédense ó longo de varios meses. No mesmo mes de xuño, o Museo de Pontevedra outórgalle o premio honorífico “Mestre Exemplar”, pola súa asiduidade na presentación de coidados traballos escolares nos distintos concursos convocados pola entidade provincial. En setembro a Asociación “Fillos e Amigos da Estrada” e os veciños de Cuntis organizan un xantar no estradense Hotel Milano, ó que asisten familias e ex alumnos de Tui, Veá, Cuntis e A Estrada, o Claustro do Colexio de Figueroa, e a directiva da Asociación.

Algunhas semanas máis tarde o alumnado de Couso prepara en honor do seu mestre unha gran festa. Ó xantar de confraternidade segue a representación da obra *Os reis do Panchiño* polo mesmo elenco de actores que a puxera en escena en 1972. A emoción é fonda en todos os asistentes, xa que os organizadores non deixan ningún cabo solto e incluso comprometen a un veciño que representa a Olimpio como director teatral. Entre os asistentes atópase a súa primeira compañeira en Couso, dona Higinia Bouzas, así como numerosos alumnos que viven fóra.

Tras a xubilación

Contrariamente ó que se podía pensar, Olimpio non se aburre tras a xubilación. Inverte, simplemente, o seu tempo doutro xeito. Continúa escribindo obras teatrais, e convértese no cronista dos seus dous pobos, Cuntis e A Estrada, tirando do esquecemento personaxes sobranceiros descoñecidos para a maioría dos veciños.

E así en 1993 rende homenaxe ós *Mestres Estradenses que fixeron Escola*, breve biografía dunha ducia de docentes exemplares, nove mulleres e tres homes, que naceran e exerceran o seu labor na Estrada. Todos eles, segundo a parroquia e os seus alumnos, distinguíranse nos seus traballos á fronte das súas escolas. Eran mestres que, como di unha canción francesa, “lonxe dos fermosos discursos e das grandes teorías, na súa tarefa cotiá, cambiaban a vida”¹² do alumnado que lles era confiado. O seu labor superaba con creces as horas e

12 J.J. Goldman, “Il changeait la vie”. A cita, un pouco máis longa, di: Era un profesor, un simple profesor, que pensaba que o saber era un gran tesouro, que todos os ninguén non tiñan para saír da súa situación máis que a escola e o dereito que cada quen ten á instrución. E lonxe .»

as obrigas do cargo, e moitos anos despois os seus alumnos seguían gardando un recordo indeleble dos mesmos.

A finais do mesmo 1993, e a proposta do presidente do Recreo Cultural, Alfonso Vázquez Moares, escribe a historia desa institución, cuxo centenario se celebraría ó ano seguinte. Para obter información complementaria á pouca que se gardaba nos arquivos, relativa a eleccións das distintas Xuntas Directivas e algunhas circunstancias de escasa relevancia, bota man de acontecementos da vida do concello, extraídos das actas das sesións municipais, e así sae do prelo a *Memoria Histórica do Recreo Cultural*, que é moi ben acollida polo público.

O delegado do xornal *La Voz de Galicia* en Deza e Tabeirós, Martín Fernández Vizoso, invítao meses despois a escribir os avatares, historia e transformación das rúas estradenses, para publicalas os domingos en forma de crónicas semanais. Olimpio recorre de novo ás actas municipais, a partir do ano 1840, e vai debullando en *La Voz* o perfil das principais rúas estradenses. Algúns lectores dedícanse a colleccionalas e a outros gustaríalles velas reunidas nun libro co que poder agasallar ós parentes que viven no estranxeiro. Diante desas solicitudes, o mestre completa a información e saca do prelo en 1995 o volume *Callejero histórico de la villa de A Estrada*.

Por outra parte, ampliando estudos feitos cos seus alumnos, presenta na Deputación de Pontevedra un compendio do tema do Carnaval, con fotos ilustrativas de desfiles de carrozas e actuacións dos Xenerais da Ulla. O traballo é seleccionado pola Deputación, que o publica en 1995 baixo o título *O Entroido no Ulla*.

O *Callejero* dalle a Arca Caldas a ocasión de coñecer a vida e obra de personaxes ilustres da vila, merecentes de legar o seu nome a unha rúa. E algúns deles chaman poderosamente a súa atención. Tal é o caso de Waldo Álvarez Insua, estradense emigrado en Cuba, escritor e fundador do xornal *El Eco de Galicia*, promotor entusiasta do Centro Gallego de La Habana. Escribe, pois, a súa biografía, nun libro que titula *W. Álvarez Insua, estradense, emigrante e escritor*, editado pola Asociación de Fillos e Amigos da Estrada en 1997. Á presentación da obra acode un sobriño-neto do homenaxeado, que lle expresa os seus parabéns.

Pero o capítulo dos emigrantes ilustres é extenso. Olimpio non pode esquecer a Ramón Vereá García, librepensador, inventor dunha máquina de cálculo e a Bernardo Rodríguez Ribeira, escritor e colaborador de diversos xornais, natural de San Xiao de Veá, emigrante en Arxentina¹³ As biografías destes *Emigrantes sobranceiros* foron editadas como publicación venal pola Caixa de Aforros de Pontevedra en 1998. No ano 2009, amplía a obra sobre Vereá, ante a homenaxe que o Foro Peinador dedica ao inventor estradense en outubro dese ano, coa descuberta do seu busto no exterior da igrexa de Curantes.

A estas biografías seguirán en anos sucesivos o recordo dos Canteiros de Cuntis, Márgara, Manuel Bergueiro López, Mary Isaura, Manuel Reimóndez Portela, Alberto Gómez Reimóndez, Serafín Pazo Cumbraos e Ramiro Ciorraga Soto. Completaranse cun incontable número de evocacións de persoas entrañables, próximas ou famosas, da vida estradense ou de Cuntis, ás que Olimpio honra con ocasión dalgún acontecemento festivo ou lembra nunha sentida necrolóxica canda o seu pasamento. Algunhas destas biografías non transcenden apenas o ámbito estritamente familiar, como é o caso de Márgara e outras dan pé a innumerables actividades paralelas, obras de teatro, conferencias, que enchen a vida de Olimpio durante moitos anos. Moitas van tecendo complicidades coas familias dos personaxes estudados, algúns dos cales coñecen o seu antepasado por este medio. Outras acercan o vello mestre ós seus colaboradores, e algunhas alivian un chisco a dor da perda dun ser querido en plena xuventude ó espallar o seu nome. Cada unha destas historias responde a unha causa concreta.

*Canteiros de Cuntis*¹⁴, por exemplo, pretende axudar a sufragar os gastos do Monumento ós Canteiros, encargado ó escultor de Troáns Magín Picallo polo Concello de Cuntis, despois de que Arca reclamara no Pregón das Festas Patronais pronunciado en 1984 o recoñecemento deses mestres artesáns que levaron polo mundo o nome

13 De Bernardo escribirá algúns anos máis tarde unha biografía máis completa: Bernardo Rodríguez Ribeira, publicada pola Fundación Cultural da Estrada. Ademais consegue que a Fundación lle dedique un ano cultural. Unha neta do homenaxeado, residente en Madrid, ven coñecer a terra do seu avó.

14 Caixavigo-Concello de Cuntis, 1998

de Cuntis traballando a pedra. E, en efecto, o libro recolle as glorias e desventuras dos máis coñecidos, xentes honradas e traballadoras, donas dunha xerga propia –o latín dos canteiros– e cuxo traballo excede os límites da Península Ibérica. O libro, moi ben acollido, cumpre a finalidade que lle fora destinada. Anos despois, en 2003, gabará tamén o recordo doutros importantes colectivos de Cuntis, músicos, costureiras, galiñeiras e familias do Baño, nun libro titulado “Cuntis no recordo” que o transporta á súa infancia.

En 1998, lendo o xornal *El Emigrado* Olimpio atopa un sobrenome que o intriga, Márgara. As pescudas lévano á casa do seu amigo o mestre Serafín Rodríguez Armadáns, quen lle revela a verdadeira historia de Márgara, María Luisa Armadáns García, a súa nai, enfermeira na fronte durante a Guerra Civil e autora dunha novela inédita, *El sarcasmo de la dicha* (1924) e doutros artigos da época da guerra. Por expreso desexo da familia só publica unha pequena biografía no xornal *Tabeirós Terra*, no que Olimpio colabora con asiduidade, ao igual que en Radio Estrada (a partir de setembro de 2010).

En 1999 o centenario do nacemento de Manuel Bergueiro López, mestre e escritor estradense nado en Tabeirós, propicia a escrita dunha pequena biografía por parte de Olimpio e a recomendación de pór unha placa conmemorativa na súa casa natal. Presentado o libro *Manuel Bergueiro López, Xente na Memoria*¹⁵ e descuberta a placa na súa casa natal, Arca Caldas xunta ós rapaces daquela parroquia para representar con eles a obra de Bergueiro *Ollo cos estudantes*. A actuación é un éxito e os mozos, entusiasmados, amosan o seu desexo de formar un grupo de teatro. Co nome de “Os lóstregos de Tabeirós” poñen en escena diversas pezas de Arca Caldas: *Os Reis do Panchiño*, *Pelexa no Souto*, *Conversas coa nobre dama*, en Cuntis, Forcarei, Silleda e A Estrada. A experiencia dura tres anos e medio, ata que os estudos dispersan os actores por diferentes vilas.

De novo o xornal *El Emigrado* esperta a curiosidade de Arca, desta volta con novas dunha artista estradense, Mary Isaura. Vai procurando datos e compón unha biografía desta gran tiple que chegou a cantar opereta, baixo a dirección de Amadeo Vives, nos mellores escenarios de Madrid, Barcelona, Bos Aires, Montevideo e La Ha-

15 Museo do Pobo Etradense, 1998.

vana, e á que case ninguén coñece na Estrada. A presentación nos salóns do Recreo Cultural do libro *Unha voz ... Mary Isaura*, editado pola Asociación Fillos e Amigos da Estrada, resulta espectacular, xa que o director da Banda de Música e da Coral Polifónica Estradense, Xabier Comesaña, preparara con dous cantantes unha pasaxe de *Doña Francisquita* que fai as delicias do público.

En 2004, con motivo do Ano Cultural que o Concello dedica a Manuel Reimóndez Portela, Olimpio publica unha completa biografía de quen fora o seu amigo, ilustrada con fotografías que lle proporciona a familia. A obra é editada pola Xunta de Galicia na serie “Persoeiros Galegos”.

O capítulo de biografías continúa en 2006 coa referida a Alberto Gómez Reimóndez, avogado estradense morto prematuramente deixando tras de si ensaios xurídicos, numerosos artigos xornalísticos, poesías e dúas novelas. Pola súa banda, o médico Serafín Pazo Cumbras será protagonista doutra pequena biografía en 2007, no centenario do seu falecemento. O erudito párroco estradense Manuel Castiñeira e Olimpio Arca escribirán en 2008 unha lembranza do cóengo Ramiro Ciorraga Soto, que será presentada en decembro dese ano por Olimpio e Benigna Castiñeira, pouco despois do falecemento do recordado crego.

El Emigrado revélase como unha auténtica mina de información para Arca Caldas. Nel descobre unha festa escolar que os mestres das parroquias de Curantes, Rubín, Olives, Pardemarín e Lamas facían a final de curso, na carballeira dos Pereiriños, entre 1916 e 1931 por mandato dos emigrantes estradenses que financiaron a construción das escolas. Coa axuda inestimable de Marisé García, unha activa muller casada cun veciño da parroquia, que lle procura datos e fotos, publica o libro *Certame escolar dos Pereiriños*, editado pola Consellería de Educación no ano 2000. O libro supón a recuperación da festa por parte do Colexio do Foxo.

Tras *Canteiros de Cuntis*, escrito uns anos antes Arca Caldas céntrase de novo no seu concello natal. *Cuntis no recordo* (2003) recolle lembranzas dos músicos que na súa xuventude constituíran as bandas de A Bragaña e Municipal de Cuntis, baixo as batutas de Tomas Beteta e Higinio Cambeses respectivamente, das orquestras

Arca, na presentación dunha das súas obras publicada por Editorial Fervenza.

como Los Cunter's, e doutras xentes da vila: costureiras, galiñeiras e familias do Baño.

Nese mesmo ano 2003, Xosé Luna fai unha escolma de contos de Arca Caldas e publica *O Tren*, que reúne o relato que lle dá título, *Iopa Rei*, *Andoriña de Outono* (dedicado ó seu mestre don Aurelio) e *Mágoa dunha serea*, en lembranza do seu primo Ramón Ferreiro; séguelle ó ano seguinte un libriño para ser completado polos nenos, *O grilo grileiro*. Continuando coa colección de teatro infantil *A Pinguela*, que inaugurara en 2001 *Pelexa no souto*, Luna edita varias das obras de teatro infantil que Arca Caldas tiña escrito dende tempo atrás: *O enfermo 4M* (2003), *Mágoas de señoritos e campesiños* e *Soprar a tempo* (2004), *Carta de América* e *Parasitos na escola*, escrita para a súa filla Susi¹⁶, en 2005, *O indiano* (2006), *Hoxe naceu un neno* (2008).

Xunto con outros tres escritores estradenses, Olimpio Arca participa na elaboración do libro *A Estrada. Imaxes para a lembranza I'*, que recolle as fotos máis representativas da vila, desde finais do século XIX.

16 É representada polos seus alumnos da escola de Amil e posteriormente polos do Colexio do Foxo (A Estrada).

17 Editado pola Fundación de Congresos e Exposicións da Estrada en 2006.

No ano 2011, e con Xosé Luna á fronte do Museo do Moble e da Madeira da Estrada (MOME), sae á luz *De carpinteiros, ebanistas, fragueiros e torneiros estradenses ata 1985*, un pequeno traballo a xeito de aproximación a un dos sectores económicos de referencia no concello. Non é esta a súa primeira aproximación ó mundo da madeira, pois xa en 1994 escribira un fascículo dedicado a *O carro do país*.

De carpinteiros é a última obra publicada, preto de dúas décadas despois de que Arca Caldas autoeditase *Pedriño* en 1992, un pequeno relato infantil, que supuxo a intensificación da escrita tras a súa xubilación como mestre. Intensificación, porque como el mesmo lembraba “os comezos da miña vocación de xuntar palabras para dicir pensamentos por escrito empezou cando acontecían sucesos que o requirían”, ben fora en concursos de poesía na emisora parroquial da Estrada no ano 1954, ou en colaboracións xornalísticas dende o ano 1958 en diferentes cabeceiras galegas. No teatro infantil, abriu a senda *Os Reis do Panchiño*, unha peza con moitas liñas de lectura superpostas, baseada nun relato seu escrito a principios dos anos 70 sobre a ilusión frustrada de moitos rapaces na noite de Reis. No apartado de contos, *O tren* acadaría en 1985 o primeiro premio nun concurso de Radio Gramenet, en Barcelona. En canto ás colaboracións en prensa, foi o primeiro en recibir no ano 1996 o premio Reimóndez Portela de Xornalismo, convocado pola Fundación de Exposicións e Congresos da Estrada.

A política e a vida social

Olimpio Arca dedicouse por enteiro ao ensino, a súa verdadeira vocación profesional, durante máis de tres décadas: entre 1960 e 1993 foron milleiros os alumnos ós que impartiu clases de distintas materias, no ensino oficial, e en clases particulares (como recolle Gena Borrajo nunha ampla entrevista publicada no número 59 da revista *Eduga*).

A partir de 1970, xa con domicilio consolidado na Estrada logo de volver de Tui coa familia, empeza Arca Caldas a procura dunha sociedade máis xusta dende o compromiso político. Sinala el mesmo que antes dos anos 60 o réxime de Franco “non daba pé para buscar outros vieiros. De estudante fun, por decreto, do Frente de Juven-

tudes”, pero engade que a súa teima “foi sempre a mellora cultural das nosas xentes. Era feliz cando un grupo de persoas podían ser receptoras do pouco que eu sabía”. E confesa; “Vivín unha vida intensa e leda no exercicio da educación”, falando tamén dos seus pensamentos vinculados a Galicia.

Nese afán de difundir a cultura, atopa a importante colaboración de Manuel Reimóndez Portela, que en 1975 lle ofrece un lugar no Centro de Iniciativas e Turismo (CIT) da Estrada. Cualificaba Olimpio ó médico e humanista de “galeguista convencido”; xuntos participan nos invernos de 1975, 1976 e 1977 no desenvolvemento de Semanas Culturais nos teleclubs de boa parte do rural estradense, e mesmo en parroquias de Silleda: “O meu labor naquelas xornadas nocturnas consistía en dar conferencias dedicadas as saídas da xuventude ao remate da segunda etapa da EXB”, acompañadas en moitos casos por representacións teatrais, a cargo dos seus alumnos. Obras súas como *Pelexa no souto* e *Os Reis do Panchiño*, e *A tía Lambida* ou *A lebre das ánimas*, de Blanco Amor pasaron de xeración en xeración.

A finais desa década, en 1979, dá un paso máis, e figura nunha longa lista de persoas que apoian as candidaturas de Unidade Galega. Unha significación pública que lle custa críticas e algunha pintada na zona onde exerce como mestre, na que se pode ler: “Olimpio esta vez metiches a pata”. Uns anos despois esa implicación cristaliza coa entrada na primeira liña da política, da man de Carlos Mella en Coalición Galega. Arca Caldas participa en moitos mitins na provincia de Pontevedra xunto ao candidato Pablo González Mariñas, dentro da efectiva campaña electoral da formación nas eleccións autonómicas de 1985, actos nos que destacaban como oradores brillantes o propio Mella Villar e o falecido arquitecto ourensán Xosé Henrique Rodríguez Peña.

Unha implicación que leva á cúpula de Coalición Galega a incluír o seu nome na terna de candidatos ao Senado nas eleccións xerais de 1986, xunto con Indalecio Tizón e Ernesto Baltar. A decisión, que o propulsa á primeira liña da política, élle comunicada despois de ser adoptada nunha xuntanza na que el non participara. A complicada xestión do éxito electoral de Coalición Galega nas

autonómicas duns meses antes (nas que acadara 11 deputados, sendo a terceira forza no Parlamento) lastraban as posibilidades reais de chegar a senador. Pero xunto cos seus compañeiros comezaba unha campaña por toda a provincia, que lle serviría para achegarse a lugares nos que exercera a docencia, como Pexegueiro e Tui. Malia ser o candidato máis votado de CG, os resultados estaban moi lonxe dos acadados por Alianza Popular e polo PSOE.

Un ano despois, en 1987, acepta concorrer ás eleccións municipais na Estrada nas filas do Partido Nacionalista Galego (PNG). A abstención dos 11 deputados de Coalición Galega, que facilitara a investidura de Fernández Albor como presidente da Xunta, provocara una escisión en CG, e a marcha de cinco deputados ao Grupo Mixto (encabezados por González Mariñas e coa presenza de Carlos Mella). En setembro de 1986 os disidentes constitúen o PNG. A candidatura presentada baixo estas siglas, encabezada por Elvira Fernández Díaz, con Carlos Mella Villar como número 2 e Olimpio Arca Caldas de terceiro, foi a máis votada con 7 concelleiros, e acadou a alcaldía. Pero a súa incursión na xestión política resúltalle decepcionante, e pronto comprende que non é ese o seu camiño: en 1988 presenta a súa dimisión como concelleiro.

A relación entre Arca Caldas e o Concello da Estrada faise de novo moi estreita en 1997 cando se ofrece para levar de xeito altruísta a xerencia do Museo do Pobo Estradense Manuel Reimóndez Portela, que impulsara o ex alcalde, e cuxa sé se establece no antigo matadoiro. É un tempo de intenso traballo, no que se leva a cabo a montaxe da antiga escola de Rubín, con mobiliario e material de principios do século XX. Tempo tamén de moitas doazóns veciñais, como a feita por Alfonso Vázquez Moares que permitiu a recreación dunha vella barbería, de abondosas achegas de ferramentas de carpintería, de zapateiros, de labregos e mesmo de oleiros, e de moitas visitas guiadas ó museo etnográfico. Baixo a súa xerencia organízanse, ademais, exposicións como a de Arte Sacro do Concello da Estrada, Castelaio no seu centenario, A escola no museo e Os Carnavais no museo, xunto con Maratóns de lectura no Día das Letras Galegas. Colabora tamén asiduamente nos Anuarios da institución. En 2002, Arca Caldas presenta a dimisión da xerencia do museo.

Olimpio Arca amosa o Museo Estradense a escolares do P. Viondi en 2001.
(Foto: Marcos Míguez).

Pero a súa actividade cultural continúa na organización de eventos como a exposición fotográfica de xentes da Estrada, xunto con Marisé García, que amosa retratos escolares, da mocidade das parroquias e da vila en tres espazos expositivos simultaneamente. Por outra banda, no colectivo Fillos e Amigos da Estrada, baixo a presidencia de Alfonso Varela, son habituais as súas biografías dos persoeiros distinguidos cada mes de xuño pola asociación, ou a organización de actividades como Artestrada no ano 1991, no Pazo de Exposicións e Congresos da Estrada.

Arca Caldas xoga tamén un papel preponderante en 2001 na constitución da Fundación Terra Termarum, da que foi presidente ata o seu falecemento, e cuxo obxecto é a protección e promoción do xacemento arqueolóxico de Castrolandín. Traballando sempre en estreita colaboración con Mario Touceda, a quen el consideraba como “nobre amigo e alma e vida das escavacións de Castrolandín”, o vello mestre embárcase, con setenta anos ben cumpridos, nun dos proxectos máis apaixonantes da súa vida. Tras as escavacións arqueolóxicas levadas a cabo baixo a dirección e asesoramento do Instituto de Ciencias do Patrimonio (CSIC) dirixido por Felipe Criado, a recuperación do castro de Castrolandín ten xerado unha plataforma de difusión e participación social que é hoxe un referente a

Olimpio e Mario Touceda nun campo de traballo en Castrolandín.

escala galega pola súa singularidade, pois actúa como axente protector e promotor do patrimonio arqueolóxico de Cuntis, como correa de transmisión entre ese patrimonio e a sociedade e mesmo como creadora de emprego no eido da xestión do patrimonio cultural. A creación do “Obradoiro Experimental de Cerámica Castrexa” que reproduce as pezas atopadas nos castros máis significativos de Galicia, constituía para Olimpio un motivo de satisfacción e orgullo. Hoxe Castrolandín é un xacemento valioso como recurso cultural e turístico, no que cada ano se celebra o ritual dos fachos na Noite de San Xoán.

Cumpridos xa os 80 anos, Arca Caldas pronuncia numerosas conferencias para escolares nos institutos e colexios estradenses, como o do Foxo, que neste ano 2015 concedeu o seu nome á sala de profesores, e tamén en centros de Santiago e Silleda, ademais doutras charlas sobre o Entroido dos Xenerais do Ulla na Bandeira e no Museo de Pontevedra.

Olimpio, con Fátima Monteagudo na inauguración da súa rúa en Cuntis.

Distincións

O recoñecemento público á traectoria de Arca Caldas continuou nos últimos anos da súa vida. Deste xeito, no ano 2001 a Asociación Cultural O Brado nomeouno “Estradense do Ano”; e distinguíuno de novo en 2010 co premio “San Martiño” de normalización lingüística, no apartado de toda unha vida. Nese mesmo ano 2010, foi o encargado de pregoar a Festa do Salmón a petición de Luís Reimóndez, logo de ter recibido anos antes xa o Salmón de Ouro que outorga o Centro de Iniciativas e Turismo.

Poderíase dicir que Olimpio Arca foi profeta na súa terra. Nas súas terras, Cuntis e A Estrada. E

así o testemuñan as rúas que levan o seu nome en ámbalas dúas localidades. No ano 2007, amigos e veciños de Cuntis solicitan que se lle dedique unha das rúas do Espadrenal. O día 21 de abril corporación e veciños súmanse á descuberta da placa da rúa Olimpio Arca, nunha xornada na que tamén se inaugura unha co nome do avogado e escritor Xoán Xesús González, asasinado en 1936 en Santiago de Compostela. Arca Caldas escribe o conto “Co nobre carballo do Espadrenal”, “como eterno agradecemento a Emilia Arca Varela, Manolo Guimarey, Elisardo Pego, José Paz Ameijeiras, Mario Touceda e á alcaldesa Fátima Monteagudo como artífices desta honra”. Dous anos despois, no Día das Letras Galegas de 2009 fai entrega á biblioteca cunticense de preto dun cento de libros.

Catro anos máis tarde, no 2011, o alcalde da Estrada, José Antonio Dono, nunha reunión no MOME, comunícalles a Olimpio Arca e a Alfonso Varela Durán que serán propostos como Fillos Predilectos, dándoselles ademais os seus nomes a cadansúa rúa e concedén-

doselles a Medalla de Ouro do Concello estradense. Os actos desenvólvense o 26 de marzo de 2011. Na súa intervención, Arca Caldas subliña particulares circunstancias da súa vida ás que se debe a súa presenza alí: a súa nai e o seu avó Ramón, o seu mestre don Aurelio, o seu compañeiro Manuel Villar Paramá, e a amizade de persoeiros como Manuel Reimóndez Portela e o crego Manuel Castiñeira.

Foron recoñecementos sobranceiros para un home que sentía como propios os éxitos dos que foran os seus alumnos, daquela xente á que lle puidera ensinar o que el sabía: a súa verdadeira vocación. Olimpio Arca non deixou de escribir nunca, aínda que nos últimos tempos lle faltara a súa habitual fluidez para buscar as verbas e os datos almacenados na súa memoria. Os seus últimos escritos foron na súa meirande parte obituarios, publicados en *La Voz de Galicia*, para despedir a amigos que ían partindo. Como se foi el, lúcido para saber que chegaba a fin, o 25 de novembro de 2014. Rodeado dos seus, como el quería, na súa casa da Estrada.

Arca con Varela e Dono, na rúa que leva o seu nome na Estrada.